

**Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D.
Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici**

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

§. II. Definitio & divisio actûs humani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74152](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74152)

insuere causa finalis est appeti. Hinc fit, quòd cùm hominis voluntati proprium sit, fortius maliter trahi, & allici à fine, ceu primo in operabilibus quoad ordinem intentionis, eodem quoque conveniat agere propter finem: prout concludit S. D. hic q. I. a. 1. est, que ex S. Scriptura certum Psal. 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem,* aliisque quàm plurimis locis. Nunc finis varias divisiones, & circa ipsam quæstiones discutiamus.

ARTICULUS I.

Quid sit agere propter finem?

SUMMARIUM.

1. Finis cui, & cuius gratiâ.]
2. Finis qui, & quo.
3. Finis operis & operantis.
4. Finis ultimus, & intermedius.
5. Finis principalis & secundarius.
6. Alii actus hominis, alii humani, quoad substantiam, alii quoad modum.
7. Operatio voluntatis, alia elicta, alia imperata.
8. Deliberatio alia strictè, alia late accepta, alia formalis, alia virtualis.

§. I.

Varia divisiones finis.

1. **F**inis multifariam dividitur. Et primò cui & cuius gratiâ. Finis cuius gratiâ est res illa, cuius adipiscendâ gratiâ voluntas operatur, ut sanitas, ratione cuius sumuntur amaræ potiones. Finis cui, est illud subiectum, in cuius commodum assumitur finis cuius, ut homo, cui per amaras potiones sanitas queritur. Ex utroque integratur, & adæquatur totus finis. Ideòque præfens divisio est quasi totius in partes, ubi finis cuius formalis, finis verò cui, qui ab illo perficitur, estque susceptivum ipsius, subit rationem partis materialis.
2. Secundò dividitur finis in finem qui, & quo, sive in obiectivum & formalem. In finem ut res, & in finem, ut adeptio rei. Finis qui igitur est id, quod amamus, & coincidit cum fine cuius, Finis quo, est eiusdem adeptio & consecutio.
3. Tertio dividitur finis in finem operis & operantis. Ille est bonum, ad quod res vel actio ex se ordinatur, ut finis studiorum est scientia. Finis operantis est bonum, in quod operans ordinatur ea, quæ facit, ut gloria DEI, si ad illam studia tua ordines.
4. Quarto dividitur finis operantis in ultimum & intermediam. Intermediam est, qui quidem ratione sui appetitur, cum dependentia tamen, & subordinatione ad finem ulteriorem: veluti si navigatio propter delectationem, quæ exinde percipitur, assumpta, ulterius ordinetur ad locum aliquem, ad quem navigans pervenire intendit. Ultimus est, qui non ad ulteriorem, sed ad ipsum omnia referuntur; & subdividitur in ultimum simpliciter, ad quem omnia in omni genere referuntur, & in ultimum secundum quid, ad quem omnia in uno rerum ordine referuntur, non autem in alio.
5. Quintò dividitur finis in principalem & secundariam. Principalis est, qui per se primò intenditur; Secundarius verò, qui non nisi consecutivè, & alio præsupposito fine, ut à officium Ca-

nonicum recites principaliter propter cultum Divinum, & secundario propter fructus beneficii percipiendos.

§. II.

Definitio & divisio actus humani.

Sciendum primò. Ex actibus, qui procedunt ab homine alios dici actus hominis, alios vero actus humanos. Actus hominis sunt, qui quomodocumque procedunt ab homine, quales illæ quoque actiones sunt, quæ homini conveniunt secundum gradum genericum, sicutque ipsi communes cum brutis: ut crescere, progredi &c. Actus humani propriè sunt, qui conveniunt homini, in quantum est homo, hoc est, in quantum suæ rationalis naturæ gradu specifico excellit supra creaturas irracionales. Ex istis actibus humanis alii dicuntur humani quoad substantiam, alii quoad modum. Actus humanus quoad substantiam est omnis ille, qui ab ipso procedit, quatenus operante secundum gradum specificum & differentialem; ut sunt ridere, flere, motus voluntatis primò primi, & indeliberati &c. Actus humanus quoad modum est illa operatio, in qua reperitur modus operandi naturæ rationali proprius. Quod fieri potest dupliciter, primò quòd mensura rationalis operetur cum perfecta cognitione finis. Secundò quòd operetur cum indifferentia & libertate. Primò modò, sic amor & fructio beatifica, qui ex visione beatifica tanquam perfectissima cognitione ultimi finis procedunt, appellari possunt nomine actus humani. Secundò modò, qui est proprius huius loci, & ad beatum viatorum potissimum pertinet, sic definitur actus humanus à S. D. hic a. 1. in c. actio, cuius homo est dominus, sive, quæ ex deliberata voluntate procedit. Sub qua consideratione deinceps de actibus humanis agetur.

Sciendum secundò. Operationem posse duplici modo à voluntate procedere. Electivè videlicet & imperativè. Actio electivè est, quæ immediatè ex voluntate procedit, ut intentio, electio &c. Actiones imperative sunt actus stellarum potentiarum, quatenus voluntatis motioni actu subiunguntur, ut sunt ambulare, ridere, comedere &c. qui actus licet propriè non sint humani, quatenus à suis potentis proximè procedunt, & rationem præveniunt: sunt tamen, quatenus ex imperio rationis mediatè procedunt.

Sciendum tertio. Deliberationem rationis dividit primò in latè & strictè sumptam. Strictè sumpta significat præviã consultationem & inquisitionem de mediis idoneis ad consequen-

dum finem. Latè sumpta significat iudicium intellectus proponens obiectum cum indifferentia, & sufficienti lumine ad discernendum inter bonum, & malum. Secundò dividitur in deliberationem formalem, quà ratio actu deliberat, & in virtualem seu interpretativam, quà quis habens obligationem & potentiam ad deliberandum, omiſſà formali deliberatione, iudicat hic & nunc aliquid esse agendum, vel omittendum.

Quocunque modo ex prædictis deliberatio accipitur, sufficit ad denominationem actus humani: ita ut in definitione actus humani *ly voluntas deliberata* nil aliud significet, quàm voluntatem regulatam per deliberationem sive strictam, sive latam, sive formalem, sive virtualem: unde etiam peccatum ex ignorantia vincibili est actus humanus, quia procedit ex voluntate saltem virtualiter deliberata.

ARTICULUS II.

Per quos actus homo operetur propter finem?

SUMMARIUM.

1. Omnes actus humani sunt propter ultimum finem.
2. Alia amari propter finem est ipsius inadaquata tantum causalitas.
3. Amor finis alius formalis, alius causalis.
4. Quomodo actus fugæ & imperati sint propter finem?
5. Etiam fructio finis est propter ipsum.
6. Etiam necessarij actus voluntatis comprehensivum sunt formaliter propter finem.
7. Creaturae irrationales formaliter non agunt propter finem.
8. Obiectio Genetici solvitur.
9. Qualis determinatio voluntatis requiratur ad finis causalitatem.
10. DEUS ex parte sui actus habet rationem finalem, non causalem.
11. Nihil creatum est finis ex parte Divinae voluntatis.
12. Datur finalis ratio amoris essentialis, non notionalis in DEO.
13. Quomodo creaturae sint media?
14. Ordo intentionis & electionis in Divinis tantum probat media & fines ex parte volitorum.

§. I.

Statuuntur actus humani propter finem.

1. **Q**uestio non de fine operis sed operantis intricata sit **CONCLUSIO** Homo per omnes actus humanos proprie formaliter agit propter finem. S. D. hica. i. in c. Ratio est: quia in omni actu humano reperitur propria causalitas finis, quæ est, ut ipse gratiâ sui, & alia appetantur propter ipsum. Aut enim actus humanus est immediatè circa finem, ut amor & intentio finis; & tunc haud dubiè bonitas finis per tales actus propter se, sive gratiâ sui appetitur: aut est immediatè circa media, & tunc ipsa media, quippe quorum bonitas essentialiter dependet à bonitate finis, amantur & eliguntur propter finem, ad quem consequendum ducunt.
2. Hinc colliges primò: Adæquatam causalitatem finis non in hoc consistere, ut alia amentur propter ipsum, siquidem fini per prius convenit amari & appeti propter se, quàm alia propter ipsum. Unde cum S. D. 3, contr. gentes. c. 75. dixit: *Causalitatem finis in hoc consistere, quod propter ipsum alia desiderantur, de inadaquata tantum causalitate locutus fuit.*

R. P. Metzger, Theol. Schol. Tom. II.

Colliges secundò. Omnia, quæ sunt propter finem, fieri ex amore finis, vel formali, vel causalis, non autem semper formali. Ex amore formali est fieri ex actu ipso amoris extrinsecè præsupposito; ex amore causalis est fieri ex bonitate finis objective alliciente. Sic intentio finis est ex amore causalis, electio mediorum etiam quandoque ex formali. Parùm differunt, qui dicunt, intentionem finis procedere ex amore finis non transitive, quasi aliquid derivatum ex amore formali, sed intransitive, h. e. quòd procedat ut ipse amor, quo modo calor ignem producere dicitur in virtute ignis, *ly in virtute fumendo intransitive*, ita ut calor sit ipsa virtus ignis, non autem transitive, quasi ageret ex virtute superaddita.

Colliges tertio: Etiam actus fugæ, quibus videlicet voluntas averſatur malum, & actus imperatos, qui à distinctis potentiis eliciuntur, esse propter finem. Actus fugæ quidem, quia voluntas nunquam averſatur malum, nisi in virtute boni ex opposito moventis & allicientis. Actus verò imperatos, quia licet materialiter spectati, quatenus elicitivè procedunt ex potentiis à voluntate distinctis, non habeant pro obiecto finem & bonum; spectati tamen formaliter, & quatenus à voluntate imperati, sic ab ipsa in finem referuntur.

Colliges quartò. Fruitionem ac delectationem de fine adepto esse actus propter finem elictos; cum in istis quoque actibus reperitur propria motio, & intentionalis causalitas finis. Nam licet bonitas finis non moveat ad sui fruitionem, nisi ut posita in executione, atque aded fructio tantummodò sequatur finem, jam in executione habitum, ipsa tamen executio non est ratio movendi, (cum finis officium sit movere obiectivè, non activè, & executivè) sed tantum conditio necessariò requisita, ut finis obiectivè, & ut existens in intentione moveat, quatenus apprehenditur, & repræsentatur sub ratione boni præſentis & possessi, prout insinuat Angelicus D. q. 31. à 1. ad 2. dicens: *Licet in eo, qui jam consecutus est bonum, in quo delectatur, cesserit motus executionis, quo tendit in finem, non tamen cessat motus appetitivæ partis, quæ sicut prius desiderabat non habitum, ita postea delectatur in habitu. Licet enim delectatio sit quies quadam appetitus consideratâ præſentiâ boni delectantis, quod appetitui satisfaciunt, tamen adhuc remanet immutatio appetitus ab appetibili.* Inde fit, quòd quanto vehementior

A 2